

XXIII. Országos Fazekas Pályázat és Kiállítás, Szekszárd, 2026

Bevezető

Jubileumi évhez érkezett az országos fazekas pályázatok kiírása. Éppen 60 évvel ezelőtt, 1966-ban hirdették meg az első, fazekasoknak szánt pályázatot, amit a Népi Iparművészeti Tanács (NIT), a Háziipari és Népi Iparművészeti Szövetkezetek Országos Szövetsége, a Népművelési Intézet és a Baranya megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága írt ki fazekasoknak, az akkor már Mezőkövesden meglévő hímző, illetve a somogyi fafaragó megmértetések mellé.

A fazekas pályázatot ugyan a Siklóson élő, és 1955-ben elhunyt Gerencsér Sebestyénről nevezték el, de az első pályázati kiállításra és díjkiosztóra mégis Pécsváradon került sor, és a további hármat is itt rendezték, csak 1972-től került át Siklóusra. Az emlékdíjat is róla nevezték el, és 1966-ban 3.000.- Ft-tal jutalmazták. A pályázat annyira sikeres volt, - összesen 281 pályamű érkezett be, - hogy a következő évben is megrendezték, és 1970-ben már a IV. pályázatra került sor. Az idei pályázat ismét új helyszínre, Szekszárdra vándorolt, és ezzel visszaérkezett az eredeti helyére, a Dunántúlra. A Hagyományok Háza által három év alatt meghirdetett két fazekas pályázat így ismét kétpólusú lett, egyiknek a Dunántúl, (jelenlegi nevén: Országos Fazekas Pályázat) a másiknak az Alföld (Alföldi Fazekas Triennálé) ad otthont. Az országos fazekas pályázatok térbeli megoszlása sok esetben az azon induló alkotókat is elválasztotta földrajzilag. Az idei szekszárdi kiírásra viszont örömteli módon több alföldi, mezőtúri fazekas is jelentkezett.

A Hagyományok Háza és a Tolna Megyei Népművészeti Egyesület által meghirdetett XXIII. Országos Fazekas Pályázat célja a korábbiakhoz illeszkedik: a népi fazekasság és kályhásság hagyományainak ápolása, a nagy múltú fazekas-központok tárgyi művészetének megőrzése, továbbfejlesztése, a 21. századi életmódba, lakáskultúrába történő beillesztése.

A pályázat címe: **„Messziről jött, gyökeret vert”**

A pályázat témája: olyan tárgyak, tárgyegyüttesek elkészítése, melyek formája, vagy/és díszítése, vagy/és elkészítésének technikája jól bizonyíthatóan magyar lakta vidékekről vagy külföldről eredeztethető átvétel, mely azután beépült az adott tájegység kerámia kultúrájába.

A kiírók a korábbi korok, illetve a klasszikus, 19. századi fazekasközpontokat és előzményeik felkutatását és 21. századi felhasználását tűzték ki célul, ösztönözve az alkotókat újabb tájegységek tanulmányozására, vagy a saját maguk által művelt központ, stílus mélyebb megismerésére. A pályázati felhívásban külföldi motívumátvétellel példaként szerepelt a leggyakrabban butellákon, tálakon, tányérokban az életfa ábrázolásával együtt megjelenő, a reneszánsz korban feltűnő, a

származását a nevében is őrző ún. olasz cserép, (egy- vagy kétfüles) olasz korsó), melyből a fa, virág kihajt; bár ez a motívum az iszlám művészetben is megjelenik. Példa magyar központból való átvételre: a 19. század végétől sok alföldi fazekasközpont, pl. Mezőtúr a leginkább Gömörből hozatott, tűzálló agyagból ún. tótfazekakat (de kantát, lábast, kuglófsütőt stb. is) kezdett készíteni, melynek elsősorban formái tökéletesen követték az előképeket, bár a vékonyra kihúzható gömöri agyagot az új felhasználási helyén a helyben használt agyaghoz szokottan vastagabbra húzták ki.

A pályázat fontos része volt ezen átvétel alátámasztása (néprajzi irodalommal és saját gyűjtéssel (műhelyek, múzeumok), rövid írásos és képes dokumentummal, melyben legalább egy 6000 karakteres, lehetőleg ábrákkal, fotókkal, rajzokkal is magyarázó leírást kellett csatolniuk a tervezőknek. A pályázati jelentkezés részeként beküldött leírásban szükséges volt bemutatni a pályamunkák anyagát és minimálisan kifejtetni a néprajzi vonatkozásokat, előképeket, azt, hogy hol és milyen gyűjtéseket végeztek korábban, megjelölni a pontos irodalmi és gyűjteményi forrásokat, valamint a saját maguk által tervezett tárgyokról leírni, hogy mi készítette őket arra, hogy ezeket a kerámiákat válasszák, és miért tartják a pályamunkáikat különleges(ek)nek, remek(ek)nek. Sajnos nem mindenki értette meg és érezte át ennek a gyűjtőmunkának a jelentőségét, és még kevésbé a későbbi hasznát, így születtek elnagyolt és értelmezhetetlen válaszok is, de a többség valóban kiterjedt, érdemi kutatómunkát végzett, ezáltal segítve hosszabb távon a saját, és jelen esetben a zsűri munkáját is. Bár irodalom gyanánt általában még mindig a nagy tájegységi összefoglaló művek, vagy a legrégebbi, általános kiadványok jelennek meg, szerencsére egyre több a konkrét kisebb tájegységhez, településhez, motívumhoz, konkrét tárgyhoz köthető kutatás, melyek valóban alapos előtanulmányokat takarnak, ilyenek pl. Csizmadia Katalin, Berta István, Ángyán Csilla, Győri Erzsébet, Bihary Kamilla, Biharyné Zoltán Emese adatlapjai.

A Hagyományok Háza által szervezett ezévi februári Fazekasnap előadásai inspirálták, előkészítették és segítették az alkotókat a témaválasztásban, eligazodásban, rákészülésben.

A sepsigyentgyörgyi néprajzkutató, dr. Gazda Enikő: *A sgraffito technika Székelyföldön* című előadásában ennek a bizánci technikának az erdélyi előfordulásait, változatait mutatta be elsősorban múzeumi, de külföldi magángyűjtemények anyagát is levetítve.

Területileg a legtávolabbi tájegységbe, az Őrségbe vezetett dr. Nagy-Pölös Zoltán néprajzkutató, múzeumigazgató, a Hagyományok Háza fazekas zsűrizőjének a kutatása, amiben az őrségi fazekasság ecset-íróka váltását, illetve a „tüskés rózsza” főmotívumnak a szintén bizánci időkbe visszanyúló párhuzamait elemezte *Az iparművészet közvetítő szerepe új díszítőelemek befogadására* című előadásában.

Az Iparművészeti Múzeum művészettörténésze, Radványi Diána: „*Ó-német kályhák*” – *német reneszánsz cserépkályhák hatása Magyarországon a 19. században* címmel tartotta meg kályharajzokkal, -tervekkel, korai párhuzamokkal színesített előadását, megmutatva, hogy a magyarországi egyszerűbb, egyszínűbb kályhák mellett ez a fűtőalkalmatosság lehet egyszerre praktikus és kifejezetten esztétikus is.

Dr. Vida Gabriella, a Néprajzi Múzeum néprajzkutatója a Hétköznapi luxus – A királyné asztalától a parasztházig című, most látogatható kiállításukhoz kapcsolódva a *Parasztáru, vásári keramika, rózsás cifratányér: a köznépi keménycserép* címmel vezette be a hallgatókat a kiállítás anyagának válogatásába, ezáltal a korszak keménycserép kultúrájának európai szintű kitekintésébe.

A fazekasoktól eddig sem állt távol a korábbi korszakok anyagának csak rájuk jellemzően egyedi feldolgozása. Ezt vagy az általuk művelt tájegység szokásos technikájának alkalmazásával gyakorolták, pl. az írókázást, folytatást, márványozást, karcolást, de a középkori-hódoltságkori anyagok tudatos tovább gondolásával újraélesztésével is gazdagították repertoárjukat.

Így például közismertek Ifj. Szabó Mihály törökkori töredékek alapján újraálmodott nagy falitáljai, melyhez az inspirációt elsősorban a Felső-Magyarországon feltárt várasítások anyagai és egyéb régészeti leletek szolgáltatták, de inspirálódott a debreceni és mórággyi kerámiából is. A hódoltságkori anyagok újragondolása felbukkan Hadikfalvi Andrea és Kozák Éva munkáiban is. Szalma Valéria a zsúri szempontrendszer által nem támogatott, de a vásárokon közkedvelt, őskori és népvándorlaskori edényeknek és ábrázolásoknak az általa elképzelt módon, bár abban a formában valójában sosem létezett alkotásokat hoz létre, melyek mégis megragadják és visszaadják a korszak lényegét. Tehát a lehetőség és a korábbi jó példák adottak voltak akár arra is, hogy az alkotók elhagyva komfortzónájukat, valami régi alapján teljesen újat hozzanak létre.

Impresszum**XXIII. ORSZÁGOS FAZEKAS PÁLYÁZAT - SZEKSZÁRD, 2026
A PÁLYÁZAT CÍME: MESSZIRÓL JÖTT - GYÖKERET VERT**

A XXIII. Országos Fazekas Pályázat pályázati anyagának értékelését írta:

Nagy-Pölös Andrea, néprajzkutató

Fotók:

Dusa Gábor

A katalógust szerkesztette:

Pusztai Zsolt, Asztalos Csaba

A zsűri tagjai:

Hadikfalvi Andrea fazekas szakoktató

Kovács László fazekas, MMA levelező tagja, a Népművészet Mestere

Fusz György DLA, szobrász, Szekszárd város alpolgármestere

Pusztai Zsolt néprajzkutató, fazekas

A Hagyományok Háza munkatársai a zsűri alkalmán:

Legeza Márta szakmai munkatárs

Major Brigitta munkacsoport felelős – szervező

Czulák Dóra szakadminisztrátor – jegyzőkönyvvezető

Vargacz Alíz szakadminisztrátor – jegyzőkönyvvezető

A pályázat kiírója és a kiállítás rendezője: **Hagyományok Háza**

Grafika és kiállításrendezés: **Pusztai Zsolt, Asztalos Csaba**

A kiállítás rendezésében közreműködtek:

Hadikfalvi Andrea, Komjáthi Tamásné,

Major Brigitta, Sági-Góri Ramóna, Szűcs Gábor

Kurátor: **Legeza Márta**

A pályázat koordinátora: **Major Brigitta**

A grafikai elemek **Rács Róbert** fazekas munkái alapján készültek.

Szakmai értékelés

Díjazottak:

Nagydíj: **Ángyán Csilla**

I. díj: **Csizmadia Katalin Éva**

II díj: **Berta István**

III. díj: **Rács Róbert**

FolkTrend-díj: **Csizmadia Katalin Éva**

Sárközi-díj – a Tolna Megyei Népművészeti Egyesület különdíja: **Gyóri Erzsébet**

Túri Fazekas Múzeum - Mezőtúr különdíja: **Ángyán Csilla**

Interkerám Kft. különdíja: **Berta István**

Budapest Kerámia Kft. különdíja: **Bihary Kamilla**

ÁNGYÁN CSILLA népi tárgyalkotó iparművész, Népművészet Ifjú Mestere, Csorna

A Hagyományok Háza által biztosított díj: **Nagydíj**

A pályázati zsűri indoklása: **Az alkotó a mai lakáskultúrába jól beilleszthető, praktikus, igazi esztétikai értéket képviselő tárgyakkal pályázott, a népi formavilágot jól feldolgozva, ízléssel alkalmazva azt. A pályamunkákhoz csatolt írásos anyag pontosan megmutatja, hogy az alkotó a kiírást jól értelmezte, a tervezési és az alkotási folyamat jól nyomon követhető. Nagyon igényes kivitelezés jellemzi minden tárgyát, a kerámia és más anyagok társítását is jól megoldja.**

Túri Fazekas Múzeum - Mezőtúr különdíja

Indoklás: A múzeum számára fontos, hogy a 21. század népi iparművészetének legszebb, lefontosabb, legjellemzőbb darabjait gyűjtse, feldolgozza, és lehetőségei szerint jutalmazza. Ez a pályamunka e csoportba tartozik.

Az alkotó mostani pályázatdíjas kollekciója továbbviszi azt a szellemiséget, hozzáállást, odafigyelést, amit már az eddigi pályázatokon is képviselt: teljes egységben gondolkodik, a tárgyai valódi együtttest alkotnak, ahol az alkotások mindegyike ugyanazt a gondolatiságot fogalmazza meg, és egyúttal a variációk tárházát mutatja be. Elegáns, nagyvonalú, mégis lágy, nőies és finom a munkája, nála is, mint minden igazi fazekasnál, ránézésre is beazonosíthatóak a tárgyai, még akkor is, amikor minden pályázaton teljesen új anyaggal indul. A sok év munkája beérett, ebben a lámpaegyüttesben ötvözi azt, amit korábban az órakollekciójában is megmutatott, hogy nem csak a fazekasságot műveli jól, de ezt más tartozékokkal kiegészítve egyedi, valódi, esztétikus, de egyben

használati tárgyakat tud létrehozni. Ez pedig különösen nehéz: megtalálni a kereskedelemben azokat a kiegészítőket, szerelvényeket, amik nem csak jól illeszkednek az általa megálmodott tárgyakhoz, de biztonságosan is használhatók, ki kell találni, beépíteni és egyben elrejteni ezek beillesztését a megfelelően kialakított, nagyon más anyagú kerámiatesten belül. A lámpa különösen nagy kihívás: egyszerre kell elsősorban használati tárgynak lennie, elektromos szerelvényekkel, méretben, színben, formában, statikailag illeszkedő, egymástól is különböző lámpabúrákkal, és esztétikus lakberendezési tárgynak, mely meghatározza az otthont. Ángyán Csilla lámpái pedig minden kihívásnak tökéletesen megfelelnek!

Az alkotó rábaközi-csornai identitása, és az általa nagyon kedvelt hódmezővásárhelyi technika, az edényfal áttörése több kollekciónak megjelenik. A kezdetben szabályos, körzövel megrajzolt geometrikus formák után, mellyel pl. a XX. Országos Fazekaspályázat és Kiállítás III. díját kapta 2017-ben Körmenten az áttört pereculacsokkal, könyvbutellákkal, butellákkal, vendégváró készletekkel, később kifejlesztette a szabadkézi, hímzésmintára emlékeztető áttöréseit is, melyek biztos kezet, jó szemmértéket, és arányérzéklet követelnek meg. Ezek a lámpabutellák is ebben a szellemben születtek. Itt kihasználhatta azt a tárgyakban rejlő lehetőséget, amit korábban a valóban folyadéktároló edényeknél nem: itt a teljes felületet áttörhette, minden egyéb megkötés, álmegoldás nélkül, ami pl. szükséges az áttört pereculacsoknál, középen hengeresen áttört négyszögletes butelláknál, hiszen jelen esetben az áttöréseken átjátszó fényjáték még emel is a tárgyak megjelenésén. Az áttöréseket minden esetben szépen emeli ki az azt követő vagy kiegészítő bekarcolás, plusz mélységet adva a mintának. *„A jelenlegi pályázati anyag tervezésekor is ebből a díszítési módból indultam ki, ugyanakkor tudatosan a rábaközi mintakincshez nyúltam vissza. Fontosnak tartom, hogy az áttört ornamentika „hazai” gyökerű legyen, s ezzel is erősítse a tárgyaim identitását. A tulipán, a búzavirág ábrázolása gyakran előfordul e tájegységen, ám nem tartozik a legismertebb motívumok közé. A tradicionális mintákat átterveztem: stilizáltam őket, olykor csupán egy-egy jellegzetes elemet emeltem ki, hogy az új kontextusban is érvényes, kortárs formanyelven szólaljanak meg. A lámpakollekció megalkotásakor olyan reprezentatív darabokat kívántam létrehozni, amelyek magukon hordozzák a nagymúltú alföldi fazekasközpontok forma- és díszítésvilágát, ugyanakkor mai, letisztult, modern formában jelennek meg. A tárgytipus kiválasztásakor fontos szempont volt, hogy az áttört mintázat viszonylag nagy felületen helyezkedjen el, de ne zavarja a használhatóságot. Ezek a tárgyak nem pusztán díszítőelemek, hanem valódi funkcióval bíró használati eszközök: fényt adnak, hangulatot teremtenek, és szervesen illeszkednek a XXI. századi lakáskultúrába. A forma hagyományos gyökerei és a modern funkció találkozása számomra a folytonosságot jelentik: azt a hidat, amely a múlt mestereinek tudását összekapcsolja a jelen igényeivel. A kollekció darabjai így egyszerre hordozzák a hagyomány tiszteletét és a kortárs gondolkodás frissességét”*–vallja.

Az öt beadott lámpája közül három kapott MMR minősítést. Az első világoszöld színű, minden oldalán négyszögletes bekarcolt térhálóba rendezett, egy-egy stilizált ötszirmú búzavirágos mintájú, áttört, rábaközi motívumos, szögletesre lapított formáját, különálló lábait az alföldi butellák ihlették. A második szintén alföldi hasábutella, mezőtúri metszett lábbal, az egész lámpatestet beborító áttörés viszont már rábaközi életfa mintás, a főoldalakon virágos-leveles-tulipános-búzavirágos, a keskenyebbik oldalakon leveles mintával. Másik három lámpáját a pálinkás palackok ihlették, melyet saját tervezésben valósított meg. Ezeknek csak a felső, gömbölyűen íves része áttört, az alsó karcsú már nem. Az átlátszó lámpabúrás, barnászöld palacklámpa főmotívuma a szívből kinövő virágtő, melynek főmotívuma a tulipán, oldalvirága a búzavirág, alul levéllel lezárva. Ezeket két sorban, elcsúsztatva helyezte el. A világoszöld, fekete lámpabúrás tárgy gerezdelt palackja tulipános-életfás, leveles rábaközi áttöréses minta, melyben a leveles ágak dominálnak. Ezen a lámpatesten különösen szépen jönnek elő a mázszínek az egészen világostól a sötétzöldig a mázvastagságtól függően. Szintén MMR minősítést kapott világos barnászöld színű, a mindegyik életfás áttörésére jellemző szívből kinövő tulipán-búzavirág-levél kombinációjú lámpája. Az alkotó ugyanazt a néhány motívumot alkalmazza a tárgyain, az arányaiban és mennyiségükben nem háttérszereplő, különbözően gerezdelt leveleket, az ezekhez képest apró tulipánokat, búzavirágokat, de ezek a kompozíciók sosem azonosak. A variabilitás viszont egységessé teszi, és valódi kollekcióná emeli munkáit.

CSIZMADIA KATALIN ÉVA népi tárgyalkotó iparművész, Mikófalva

A Hagyományok Háza által biztosított díj: **I. díj**

A pályázati zsűri indoklása: **Egy hagyományos motívumot ültet át olyan formára, ami a mai kor igényeinek abszolút megfelelő. Az étkezési kultúrát ízes megoldással mutatja be. A teljes készletet jó arányok jellemzik, összességében egy tiszta jó ízlésvilágot sugároz. A kísérletei eredményeiképpen magasabb hőfokon tudja megjeleníteni a hagyományos színvilágot, és ezáltal megfelel a mai konyhatechnológia igényeinek. A pályamunkát kísérő dokumentáció nagyon részletes betekintést ad az alkotó kiterjedt, alapos kutatómunkájáról és a tervezés folyamatáról.**

FolkTrend díj

Indoklás: Ezen a pályamunkán mutatkozik meg, hogy az innováció hagyományos alapon is nyugodhat, onnan bátran lehet inspirálódni és így létrejöhetnek olyan új tárgyak, amelyek a modern lakáskultúrába is beilleszthetők.

Az alkotók nagyon különböző módokon valósították meg a kötelező feladatot, amit a pályázathoz beadandó adatlap rájuk rótt: az általuk kikutatott tájegység, minta, indíttatás leírását. Azonban senki nem valósította meg ezt annyira sokszínűen, mint Csizmadia Katalin. Nemcsak az általa választott tájegység, Óbánya (és Mecseknádasd) fazekasságának történetét, felemelkedését és hanyatlását, jellegzetességeit, alapanyagait, formáit, mintakincsét, színeit, a német fazekasok betelepülését, a stílus, égetési mód megváltozását írta le, de a települések történetét képekkel, a földrajzi környezetét térképpel illusztrálva. A fazekastörténeti összefoglaló után a személyes indíttatását is: *„2013-ban nyertem meg a Vándorló Fazekas Segédek pályázatot, melynek során alkalmam nyílt 10 fazekas műhelybe ellátogatni, különféle technikákat kipróbálni, különböző tájegységek kerámiát megismerni, belekóstolni a készítésükbe. A vándorlások keretében jutottam el Kárászra Mezei Ottó fazekashoz, aki óbányai kerámiát készít. Ottó felesége sváb gyökerekkel rendelkezik, ezáltal első kézből ismerhettem meg az óbányai kerámiát. 2013-ban áprilisában töltöttem egy hetet Kárászon, Mezei Ottó műhelyében ekkor ismerkedtem meg az óbányai kerámiákkal.”* Ennek a 35 év alatti fazekasoknak kiírt pályázatnak az első nyertese volt a sok induló közül az alkotó, őrségi kerámia kollekciójával. Az óbányai műhelyben tanultakat már egy korábbi pályázati anyagában is felélesztette, amiben egy szintén nem jellemző mintát, egy tányér közép mintáját alkotó száras-leveles virágot alkotott újra, de ez egy különös rátalálás volt. *„A tárgyat a Galeria Savaria internetes oldalán kínálják eladásra az alábbi szövegezéssel: Az 1800-as évekből származó mázas fali tányér Óbányán készült. Népi kerámia, stilizált lepke motívum. A fazekasműhely megnyitása utáni időben készülhetett, a tányér hátoldalán zsinórirással bekarcolva: Anton Keszler Óbánya*

Ungarn. A díszítmény nem tipikus óbányai minta, a díszítés stílusa, illetve a tányér hátulján lévő jelzés alapján egyértelműen megállapítható, hogy az egyik legrégebbi óbányai fazekas dinasztia tagja készítette.” Az edény profilját látva egyértelműen beazonosítható, hogy ez a 28 cm átmérőjű, 4,5 cm magas tál azonos azzal az edénytípussal, amelyet L. Imre Mária írt le az Adatok a Mecseknádasd-óbányai fazekassághoz II. (Edénykészlet, értékesítés, piackörzet) című tanulmányában (In: Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 22 (1977) (Pécs, 1978, 295-308): *Süteményes tál (Gebäckschüssel) Süteményes tányér (Backsachschiessel, Gebäckschüssel) 0: 26, 28 cm. m: 4, 6 cm Kívül-belül mázas, öble, széle rendszerint vésett díszítésű. Később, a negyvenes évektől divattá vált dísztányérok mérete és díszítése alakult ki ebből a típusból.*) Ez a mintául szolgáló tányér még sokáig használatban is volt, ezt bizonyítják az öblében látható sűrű, mély, párhuzamos vágásnyomok, melyek sok esetben a mázat is felsértve utat engedtek az alá beszivárgó víznek, így elszínezve még a középső mintát is. Az eredetileg sárgászörszre égő agyag belül fehér(es) engóbbal lett megöntve, egészen a pereme külső széléig, kívülről pedig mangánbarnával pöttyözött homoksárga engóbbal a kissé esztergált fenekéig, amin viszont nincs sem engób, sem máz. Az edény máza szintelen. Peremét az óbányai tányérokhoz szokásosan 1,5-2 cm-es ovális bevágásokkal visszavésték, és egy karcolt vonallal kihangsúlyozták, és since ugyan nincs, de az ívesen kihajló pereme alatt egy centiméterrel kettős bekarcolt vonallal választották el a tányér öblét. A mintaelemek négy részre osztják a tányért, a peremtől a kettős bekarcolt vonalig sűrű, függőleges, bekarcolt egyszeres hullámvonal fut, melyet apró, téglavörös engóbpöttyök egészítenek ki. Ez a szín köszön vissza az edény fő motívumát alkotó lepke minta közepében is, mely a rovar testét jelzi. A peremen a hullámvonalak közé szabályos sorban négy darab, 3,5x3,5 cm-es felülnézeti pillangót karcolt be a fazekas, amik éppen elrepülni látszanak a tányérról. Kettős szárnyuk kékkel, toruk vörössel lazán kitöltött, viszont íves csápjaik, a fej-potrohot jelző testrészüket csak bekarcolt vonallal jelzett. A tányér közép mintája szintén a lepke, csak itt mindkét irányban csápok vannak, ezáltal mindkét nézetből egyforma. Ezáltal a méret is kissé nagyobb, 4,5x4,8cm. A tárolási használatossága már megengedi a díszítésként alkalmazhatóságot is, erre utal a két átfúrt függesztőlyuk is.

Az alkotó ebből az egy óbányai tányérból kiindulva készítette el, alkotta meg készleteit. A hat darabos süteményes készlet mellett szintén hat-hat lapos- és mélytányért, illetve levelestálat is készített. Az egyszerű minta lehetővé teszi a későbbiekben, hogy bögréket, reggelizőkészleteket, tálaló- és tárolóedényeket is készítsen. Az egyedi, de jó kiindulópontból azt, és csakis azt vette át a mintatervezésnél, égetésnél, amit a mai használat megenged: *„Fontosnak tartom, hogy olyan kerámiákat készítsék, melyek a mai háztartásban is megállják helyüket. Ma már nem elegendő, ha dekoratív egy kerámia, annak strapabírónak is kell lenni, bírnia kell a napi használatot, a*

mosogatógépet, a mikrohullámú sütő használatát. Ezért készíték magastűzön égetett kerámiát. Viszont nagyon fontosnak tartom, hogy megőrizzük az egyes területekre, tájegységekre jellemző mintakincset, motívumokat. Az általam készített kerámiák 1200 fokon égetett kerámiák, melyeknek a szín világa megegyezik a korabeli kerámiák színeivel. Használati kerámiákról lévén szó a díszítési módon változtattam, a tányér díszítésénél nem karcolt, hanem írókás, ecsetes díszítést alkalmaztam. A minta választásom nem titkolt célja, hogy megszólítsam a fiatalokat ezekkel a kerámiákkal. Egyszerre modernnek és hagyományosak ezek a kerámiák. Mindig mesélek a vásárlóknak az általam készített kerámiákról, miért azt a mintát választottam, milyen előképei vannak. Ezek a kerámiák egyszerre vidámak, fiatalosak, általuk észrevétlenül csempészhajthatjuk be a kézműves kultúrát a mai háztartásokba.”

Az alkotó a szabadon használt lepkés mintával megtartotta az eredeti tányér fő mintaelemét minden edényen oly módon, hogy csak a közepén használt fel egy főmotívumot, és a szélén négyet vagy hatot, a tányérok méretétől függően. Mivel nem csak lapos tányérokat készített, a minta a mélytányéroknál és a nagy tálnál kikerült a perem külső oldalára, esztétikusabbá, és egyúttal használhatóbbá téve az edényeket. A süteményes készletéhez a kistányérok mellé tortástálat is korongozott, ennek csak a tálrésze engóbozott, a talprésze nem. Az eredeti minta másik elemét, a bekarcolt, pöttyözött hullámvonalat pedig kettős írókás vonallá alakította át, megadva az eredeti mintakiosztást. A lepkéket is átalakította, az eredetileg hosszúkás, egyenlő méretű, szinte szitakötőre emlékeztető szárnyakat megrövidítette, legömbölyítette, és felül nagyobb, alul kisebb arányúra cserélte. Csak a csápokat és a potrohot jelző kis ívessé tett farkat hagyta meg, mindezt úgy, hogy a minta összességében egyszerre pillangó és szinte négyszirmú virág is. Erre ráerősít a vörösnek meghagyott közép is. A bekarcolt vonalaknak megmaradtak a karakterei azáltal, hogy a kontúrokat, vonalakat vastag mangánbarna színnel festette, amibe belekerülvén némi rézzöld is, kissé izgalmasan ezüstössé tette a végeredményt, a fehér engób alapszín pedig a magastűzű vörösre égő agyagon nagyon jó alapot adott mindehhez. A mélytányérokat, leveses tálat csak a széles perem széléig engóbozta, ezáltal elkerülte a „porcelányos” hatást. Összességében a tudatos, jó ízlésű, a szakmáját nagyon magas szinten művelő, kísérletező, új területeket felfedezni vágyó alkotó különlegesen szép, használható, variálható, továbbfejlesztendő készleteket alkotott, melyek egyaránt jól használhatóak a mindennapokban, és egyben díszei egy háztartásnak.

„Végül, hogy Domonkos Lászlót (†) idézzem „De ezek német kerámiák, miért nem magyart készítesz”?! igen, ezek, „németgyökerű kerámiák”, de Magyarországon élő, Magyarországra évszázadokkal ezelőtt betelepített – messziről jött – németek készítették, magyar alapanyagokból, magyar ihletés alapján, ezáltal váltak a mi történelmünk részévé is – gyökeret vertek.”

BERTA ISTVÁN népi tárgyalakító iparművész, Vönöck

A Hagyományok Háza által biztosított díj: **II. díj**

A pályázati zsűri indoklása: **A tűzzel való együtt létezés, az anyag szeretete megmutatkozik az alkotásain. A fa tüzeléses égetési technika esetlegessége, a saját receptek alapján elkészített földmázak, a naturális színek a tűzzel való alkotómunka alapjai. Az alkotó hisz az alkotás szabadságában, nincsenek korlátok, ezáltal minden kerámia egyedivé válik.**

Interkerám Kft. különdíja

Indoklás: A kiemelkedő anyaghasználat, a modern és hagyományos formák ötvözésének magas színvonala miatt kapja a díjat az alkotó. A felajánlott alapanyagok további kísérletezésre adnak lehetőséget.

Az alkotó mellékelt adatlapja tanulmányzámba menően ír az általa megformált hordón ülő Bacchus figurájáról. A hordók és egyéb kádártermékek megformálása nem idegen a fazekasságtól, legyen szó akár egyszeres hordóbutelláról, többszörös hordókulacsról, hordó alakú kerámiaperselyről, hordót formázó kupicás pohárról, agyagból készített pintes kupáról, káposztasavanyító cserépedényekről, köpülőről, lisztesdézsról, ilyen cserépedényeket már a vaskortól készítettek. A plasztikus figurális összekötése a kádártermékekkel azonban már csak az újkor óta maradt fenn. Ezeknek, mint Berta Istvántól–Gyulai Éva: *Vinum acuit ingenium - A hordón ülő Bacchus ikonográfiája a 16-17. századi emblémákon.* (In: *Történet – muzeológia.* Szerkesztette: Gyulai Éva–Viga Gyula. BAZMMI–ME BTK TTI, Miskolc, 2010. 287–309.) tanulmánya nyomán megtudhatjuk, hogy a Tokaji Múzeumban őrzött, 19. századi, Bacchust ábrázoló 80 cm-es kőfaragvány a Hegyaljára betelepülő német lakossággal érkezett szüreti multságok, felvonulások hagyományát jelzi, csak a római ruházat vagy a mezítelenség helyett magyaros viseletet: zsinóros dolmányt, nadrágot és csizmát visel. Ez az ábrázolás ihlette meg az alkotót, aki kiegészítette a szobor Bacchus ábrázolását oly módon, hogy ha már úgyis magyaros viseletben van, akkor legyen huszár, ha pedig már huszár, akkor legyen lova is. Ehhez csak Kövér György fafaragó a tállyai alkotótáborban faragott huszár Bacchusa hasonlít, ahol van hordó is és ló is, de ott az álló hordón ülnek a ló és lovasa, míg másutt az általános ábrázolásokon, így Berta István edényén is fekvőn. Mivel az íves aljú hordó és a rajta ülő huszár és a ló egyben már nem lett volna elég stabil, így a fekvő hordóbutellák kis lábai helyett masszívabb talapatot kapott. Ennek natúr színe miatt szinte teljesen el is veszik a sokszínűen megfestett huszár, és az újonnan készített hordó színét visszaadó sárgásbarna festés mellett. A huszár viselete a kuruckort idézi. A vörös bársony, hermelinprémes süveg, a szintén vörös bársony, prémszegélyes, hímzett, bal vállon panyókára vetett, csípőig érő,

állónyakú, paszományos mente, az alatta lévő szűk aranyszínű dolmány, és a zöld bönadrágos, csizmás huszár a nyalka, kipödört bajuszával, vállig érő hajával, felvetett fejével, dagadó mellével a büszke kurucot testesíti meg. A lova – illetve annak ábrázolt leszegett feje-nyaka leszegett sötét színű, világos sörénnyel. A huszár nem boroskupát tart a kezében, mint Bacchus a korábbi ábrázolásokon, hanem a lova nyakát-kantárszárát fogja mindkét kezével. A butella függőleges beöntő nyílása a hordó tetején, a huszár háta mögött helyezkedik el, a vízszintes kiöntője pedig a hordó elülső-alsó részén, itt igazi, fából készült csappal lehet „csapra ütni”. A kereskedelem sajnos nem a kisméretű (30 cm-es) hordóbutellákhoz árusít facsapokat, ezek csak egy méretben kaphatók, így nehéz megtalálni a megfelelőt.

Berta István az edénye ihletőjének Kerékgyártó Istvánt, a tállyai Közép-európai Művésztelep és Szabadiskola alapítóját és vezetőjét nevezte meg, aki őt, mint az alkotótábor kerámia szekció vezetőjét az 1990-s években biztatta a Tokajban előkerült kőszobor alapján ennek agyagból történő megmintázására. A keménycserép alapanyagú, sárgás-zöldes-lilás agyagmázás, rátétes díszítésű, felső Tisza-vidéki huszár Bacchus bravúrmunka, mind gondolatiságban, mind kivitelezésben. *„Nagy szakmai felkészültséget és tudást igényel a figurális kerámia készítése. A korongos tudás mellett nagyon fontos a jó formaérzék, művészi tehetség, hogy a szobor életre keljen.* írja. Rokon az alkotó azon felvidéki figurális hérészes korszakos munkáival, melyeket szívesen alkot meg ajándékba, vagy megrendelésre, átalakítva a modern életre is.

A többi beadott munka is italos edény. Három palackot és egy hatos garnitúra poharat készített, bravúros korongos tudással. Ezek közül két palackja hasonlóan kiképzett, karcsú, vágott oldalú, melyet a testen belüli arányok különbözősége – középen, vagy lent hasasodik – és a mázszínek tesznek egyedivé. A harmadik kőedény palackja felülhasas, majd ívesen összeszűkül, és a habán edényekre jellemzően gerezdelt. Saját készítésű agyagmázakkal dolgozik, így ezek az edényei khaki, sárgás-drappos-barnás, barnás-vöröses khaki és barna mázasak, az alkotó általános színei. Az edényei előzményeit német nyelvterületeken találta meg, részben a németországi munkái során az oda kitelepült szászokkal, részben a hazai svábokkal történt beszélgetések, múzeumlátogatások nyomán. A palackokat az alkotó az Ócsai Tájház néprajzi gyűjteményében tanulmányozta, de hasonlóságot fedezett fel a nagyszebeni Astra Múzeumban látott szász edényekkel is. *„A pálinkás pohár a szász „Weinpokal” mintájára készült, természetesen kicsinyített változatban.”* A Németországból származó, eredetileg savanyúvizes kőedény palackokat később Magyarországon másodlagos felhasználással olajos, ecetes palackoknak használták, a 18-19. századi, újkori régészeti anyagból is ismert, de a háztartásokban a 20. században is helye volt. Kívül barna mázas, törésfelületében szürke, tömörre égett importedények voltak ezek, melyeknek csak a formáján, de alapanyagán nem változtatott az alkotó, kőedény agyagból készítette ő is. Természetesen fás

kemencében, magas tűzön, mint a szinte összes edényét. *A magastüzű fás kemencés égetés. a mázak készítése és a komplett kivitelezés nagy szakmai tudást igényel. A mázakat saját magam készítem, saját recept alapján. A fás égetés szépsége, hogy mindig tartogat meglepetéseket az oxidáció, a redukció és a fahamu játéka. Nem minden esetben határozható meg előre, hogy mi kerül ki a kemencéből. A palackok és a pálinkás poharak egyaránt korongon készülnek kőedény agyagból, kétszer égetve, agyagmázzal, ami cirkóniumos frittből, fazekasagyagból, annak cserépporából és egy kevés ónoxidból áll. A lilás árnyalatú máz magas vastartalmú földpátos máz, magas hőmérsékleten, ahol oxidálódik, ott pirosas, ahol redukálódik, ott sötétbarna.*

A magasfokú kémiai ismereteken és hosszú évtizedek kísérletezésén, gyakorlatán alapuló mázai titkát, fás égetési tapasztalatait nem tartja magában, szívesen osztja meg kollégáival, tanítványaival is. Szereti a szakmai kihívásokat is: *„Régóta készíték karcsú kőedény palackokat. Tetszik a hosszú, karcsú formája, az, hogy nehezen megkorongozható. Hozzá és a stílusomhoz illő az edényből húzott fül harmóniája. A talppal együtt korongozott pohár (egy részből) készítési módja, formája nem volna szabad, hogy elveszzen, ezért szándékozom azt megőrizni.* Az egész tárgyegyüttesnek mottója lehet a Gyulai Éva által írt tanulmánynak a címe: Vinum acuit ingenium. A bor élesíti az elmét.

A két alkotó, Csizmadia Katalin, és Berta István az életben és a művészetükben is egy pár hosszú évek óta. De a legtöbb fazekas házaspárral szemben, mivel kiérlelt, egyéni sikereket elért, a saját útjukat járó alkotókként kerültek össze, megtartották saját identitásukat és irányvonalait, melyek időnként összeérnek, máskor pedig, mint jelen esetben is, nagyon másfelé tartanak. Bár mester-tanítványként indultak, de mindketten sokban hatottak a másikra, így jelent meg Berta István műhelyében - magas szintű szakmaiságból mit sem veszítve - kiegészítő égetési eszközként a villanykemence; került előtérbe az olykor rá jellemző vadság helyett az érzékeny, alkotó ember, és lettek Csizmadia Katalinnak hagyományos népi motívumokat magukon hordozó, magas hőfokon, fás kemencében égetett kerámiái. Mindketten a szakma csúcsán vannak hosszú évek óta, most is megérdemelten lettek díjazottak.

RÁCS RÓBERT népi tárgyalkotó iparművész, Várdomb
A Hagyományok Háza által biztosított díj: **III. díj**

A pályázati zsűri indoklása: **A pályamunka két részre oszlik: egy klasszikus sárközi étkészlet, szép színállású, jól használható darabjait készítette el az alkotó, valamint egy nagy méretű bravúrdarab céhkancsót, melynek ugyancsak sárközi kötődései vannak. Külön kiemelendő, hogy e táj hagyományos kerámiadíszítő művészetét Rács Róbert műhelye magas szinten viszi tovább.**

A szekszárdi pályázat egyik örömteli hozadéka, hogy két sárközi fazekasmestert is megszólított, akik elsősorban tájegységük klasszikus hagyatékához nyúltak a tervezéskor. Rács Róbert a sárközi stílus mellett más tájegység kerámiáját is műveli, pl. az óbányait, de fazekaspályázatokra sárközi edényeket nyújt be. Erre a pályázatra egy igazi mesterremek céhkancsót, és egy halas készletet készített.

„A czéhkorsó.... sajátságos korsó, melyből bizonyos ünnepélyek, pl. czéhlakmározások, czéhláda átvitele, czéhmesterválasztás, remekeltetés, felszabadítás alkalmával isznak a mesterek és illető legényeik. A czéhkorsó rendes őre az atyamester.” írja Czuczor Gergely-Fogarasi János: A magyar nyelv szótára. (Pest, 1864.) című művében. A céhkancsók megalkotása mindig is nagy kihívás volt a fazekasoknak. Nem is mindenki készíthette, eleve megrendelésre, egyedi darabnak, felkérésre készült. Egy céhnek egy időben egy kancsója volt, ha több mesterség közösen alkotott egy céhet, közös kancsójuk volt, az összes céh attribútumával együtt. Mivel ez volt egy céh egyik legfontosabb kincse, a céhpecsét, -láda, -zászló, céhbehívó tábla, tanulólevél, mesterlevél mellett, nagyon őrizték, és csak céhünnepeken használták. A Balaton-Felvidék volt a készítésének a hazája, Tapolca, Veszprém, Szentgál, Sümeg, Várpalota, Nagyvázsony, de természetesen másutt is készítették. Ha ólomház volt, akkor a leggyakrabban a drága zöld mázat kapta, sokszor annyira vastagon, hogy szinte eltakarta a feliratot, kisebb díszítéseket. Értékes darab volt a felkért készítőjének és a használó közösségnek is. Tele volt minden olyan céhre utaló szerszámábrázolással, felirattal, évszámmal, ami az adott céhnek fontos volt, de a legtöbbször már idejétmúlt szerszámokat, eszközöket mintáztak meg rajta, amikor ténylegesen a mesterek már régen mással dolgoztak. Ilyen volt a fazekasoknál a nehéz kézikorong ábrázolása, amikor már valójában a gyorskorongot használták. De nem csak kancsók lehettek céhedények, hanem bokályok, tálak, kétfülű kanták, korsók is, amennyiben valamelyik kézműves céhre utaló ábrázolás, felirat van rajta. A Felvidéken vagy Erdélyben készített bokályok általában ónmázás tárgyak. Elnevezésben ugyan céhkorsóként említik, de ezek legnagyobb része valójában nagykancsó, csak kis létszámú a fennmaradt céhedények között a valódi, szűkszájú korsó. De ez fordítva is igaz, nem minden nagy méretű kancsó funkcionált céhedényként, mert készítették ilyen egyletek, társaságok, hegyközségek is. Ezek sorába tartozik Rács Róbert kancsója is. Megjelenít, feltesz rá minden olyan elemet, amit egy ilyen edényre fel lehet, és még annál is többet. Játszik a színekkel, formákkal, technikákkal, mégis, az egész egységet alkot, nem öncélú. Megmutatja a mesterségbeli tudását, mert ezek az edények eredetileg is erről szóltak. Csak olyan fazekast kértek fel a megalkotásukra, akik erre képesek voltak. A kivételes arányérzékű kancsó több tájegység elemeit ötvözi: az ívesen félig lefedett kancsósáj a bekarcolt évszámmal és a bevagdosott szélekkel őrési, de a rajta lévő három korongolt gomb tótkomlósi. Az edény hasán csillogó zöldmázás, széles csíkban végigfutó, természetes, burjánzó rátétes szőlőlevelek és fürtök alatt a kiöntő vonalában szabályos gombrátétekből

kialakított fűrt van, melyhez hasonló, de egyszerűbb kivitelben éppen a kancsók túlsó oldalán, a fülek megerősítésére használnak, melyek akár készítőjelek is lehetnek.

Itt viszont a fölötté elhelyezkedő, gipszmintába nyomott, rátétes, egyesületet jelző, „*Szekszárdi Borvidék*” feliratot emeli ki. A rátét önmagában is gazdag mintájú. Címerpajzsszerű kerete leginkább egy római sátoztetős kőszarkofág oldalnézetére emlékeztet, melynek főmotívuma középen egy kétfülű kancsóból kinövő „szőlőfa”, felül kereszt, és *A D 2006* évszám, mely az alapításuk évét jelzi, két oldalt szarvas és madár. Ha még mindig nem egyértelmű a kancsó tulajdonjoga, ezt megerősíti a nyakán végigfutó míves, dupla bekarcolású betűk sora: „*SZEGSZÁRDI BORÁSZOK CÉHE KANCSÓJA*” A felirat engóbos alapon világoszöld mázas. A szájától lefelé eddig még találunk benne nagyon finoman sárga mázzal is színezett részeket, de innentől a talpáig már a zöld máz dominál, a felső kétharmadában duplán megöntve, alatta kevés sárga fröcsköléssel. A feliratot kiemeli az alatta-fölötté körbefutó rozmaringos bekarcolású két borda. A rátétes díszítés, mint mintaelem megismétlődik az edény hátoldalán is, a fül alatt, oda Szekszárd város önkormányzati címere került, a két oldalán SZEG – ZÁRD felirattal. A címer itt zöld mázas, színesben a csúcsban végződő címerpajzsban kék mezőben vörös terméskőalaplazon áll egy kupolás, tetején koronás torony, az újra kereszténnyé lett bencés templomra emlékeztetve, ennek a toronynak a gerendával vízszintesen felosztott felső részén arany szőlőfürt, alsó részén harang függ. A címerpajzsban heraldikai jobb oldalán arany szőlőtőke, bal oldalán három arany búzakalász helyezkedik el. A címert felül szőlőleveles korona zárja le. A céhkancsó két oldalán olyan elemet találunk, amit ilyen típusú edényen ritkán: a homorúra benyomott edényfal előtt nagyméretű, a felületi síkból enyhén kiemelkedő kerek, áttört rozettás főmotívumú rátétet, a közepén rátett, sokszirmúan benyomott gombdísszel, körben kiegészítve kerek, pontkörös bekarcolásokkal megerősített áttörésekkel, kerek lencsényi benyomásokkal, és szintén kerek, tetején visszanyomott rátétekkel. Az áttörés szélét az edény többi részén is jellemző vékony, ferde bevágásokkal megerősített borda díszíti, és bekarcolt hullámvonal zárja le. A borda és hullámvonal két oldalán újabb technikát, írókával felvitt apró szintelen mázas pontdíszeket látunk, mely a rákerülő zöld máztól elmosódottan sárgás lett, ez a Dél-Dunántúlra jellemző. Az edény nyakán körbefutó-sárgás-zöldes színezésű, írókázott, pikkelyes-pontos technika Nyugatról érkezett. Az ívesen, csigába visszahajló, plusz ívvel megerősített, barnászöld, az oldalán benyomkodással díszítette, polgári elemeket hordó fül két oldalán egyszerűbb, bekarcolással kialakított növényi minta zárja le a kompozíciót: lefelé hajló szár, végén kisebb tulipán, közepén hangsúlyosabb, visszahajló mázpöttyös pikkelyekből kialakított habánok mintakincsére emlékeztető szőlőfürt, a levelekben, a kacsok végén és a szár körül szintén mázpöttyök.

De még ebben is találunk újabb, a céhkancsókra jellemző elemet: a kisebb levelek visszavésztettek. A kancsó alsó fele díszítetlen, így egyensúlyozza ki a felső rész túlbujánzó, de mégis összhangban lévő mintakincsét.

A mórági halas készlete magában hordozza a „sárköziséget.” A funkciója eleve: *A halételek a Duna melletti településeken régen is és ma is nagyon népszerűek és közkedveltek, a “bajai halászlé” szinte nemzeti eledelünknek/ételünknek mondható! A halmotívum saját tervezés, de úgy gondolom szépen, szervesen tud illeszkedni a díszítményhez a tálak belsejében.* A formájuk, a hangsúlyos tál és tányérperemek és belső díszítésük idézi a sárközit, annak egyfajta esszenciája. Az alkotó nagyon jó érzékkel alakítja a minták variációját és mennyiségét a tálak, tányérok méretéhez. A nagytál belső díszítése sok elemet hordoz: a törtefehér alapdíszítésen négerbarna, sötétvörös, zöld, és kevés sárga szín van, ez utóbbi a többi típuson már nem jelenik meg. Az inkább a szekszárdi tányérokra jellemző hagymás minta, tehát az enyhe ívekben egymást sűrűn követő kétszínű, zöld-barna földfesték foltok cirkóval történő összehúzása együtt jelenik meg a mórági típusú folytatott engóbos mintával, ahol a párhuzamos, vastagon húzott, vízszintes csíkokra elütő színű függőleges földfestéket folytatnak, mely így lefelé tolja a még nedves engóbcsíkokat. Mindkét mintakialakítás gyakorlottságot, gyorsaságot, jól beállított engóbsűrűséget és megfelelő logisztikát igényel, hogy a földfesték megfelelően híg legyen, de csak az edény aljpereméig érjen, és ne folyjon tovább az öblébe. Ezt az alkotó tökéletesen oldotta meg. A sárga hullámvonal a két mintacsoport között helyezkedik el, élesen elválasztva azokat. A gyufatészta tálalótálban viszont a két mintaelem közé már vörös hullámvonal került, mely, a tál kisebb méretéből adódóan tömöríti a mintákat. A mélytányérokban és a szálkás tányérokban már csak a folytatás maradt meg, és a hagymaminta maradványaként a perem alatt közvetlenül zöld hullámvonalként. A mórági tálakra jellemző perem-öböl színváltás itt nem jelenik meg, de ezt az öbölminta halai nem is igénylik. A halpár négerbarnával kontúrozott, zöld pikkelyes és vörös farokuszonyos, életteli, játszadozó, szinte jin-jang felállású, minden edénytípushoz illő, továbbgondolásra megalkotott minta, jól illik az ikonikus ételhez.

Elsősorban a régészeti szakirodalomban sokszor folytatott mázasnak nevezik ezt a technikát, de ez minden esetben középhíg földfesték. Még az alkotó által hivatkozott szakirodalom, Dr. Mészáros Gyula: Szekszárd és környéke török díszítésű kerámia emlékei (Szekszárd, 1968) is így említi, de Soproni Olivér: Visegrádi folytatott mázas török kerámia. Művészettörténeti Tanulmányok (1957-1958 (1960) 35-60.) című munkája is. Bár a magyar kerámiában a hódoltsági kerámiaművesség technikai emlékei sehol nem maradtak meg annyira élően, mint a sárközi kerámia központjaiban, de éppen ez a folytatott engóbos díszítésmód a 17-18. században még sokkal elterjedtebb volt, a koraújkorai régészeti anyagot megőrző régészeti ásatások tanúsága szerint.

GYŐRI ERZSÉBET népi tárgyalkotó iparművész, Dunaszentgyörgy

Sárközi-díj – a Tolna Megyei Népművészeti Egyesület különdíja:

A pályázati zsűri indoklása: **A díszítés virtuozitása mutatkozik meg az alkotásain, a beadott munkái a klasszikus sárközi edények hagyományos mintavilágát jelenítik meg.**

A sárközi kerámia nagyasszonya újra pályázott szeretett sárközi edényeivel, megmutatva díszítés- és tájegységbeli sokoldalúságát. A szekszárdi kis, 33 cm-es dagasztótálja tökéletesen kielégíti funkcióját, a mélysége és a perem szélessége is megfelelő hozzá. A szinte vízszintesre kihúzott peremének mintája: vonalak között sötétbarna, lendületes ívekben vörösközepű, apró zöld pöttyös pontvirágok. Meredek oldalfal kellett a hódoltságra oly jellemző folytatott földfestékes technikához, amikor csak a függőleges engóbcsíkok vannak, általában 2-3 szín váltakozik egymással tetszőleges számú folytatásokkal egymás mellett, de itt hagyják, sőt elősegítik egészen az öbölíg lefutni a hígabb konzisztenciájú festéket, mely így az alján összefolyik oly módon, hogy még össze is keveredik, amit a tál mozgatásával, „lögyöblésével” érnek el. Ezt hívják márványozásnak, melyet a törökök pl. a papírmerítésben is alkalmaznak. Jelen esetben vörös és barna 6-9 számú csík váltja egymást, 6-6 mezőben. Az alap fehér engóbbal összekeveredve a három szín örvénylő mintát hoz létre. Az alkotó másik tálja mórági, annak a klasszikus elemeivel: elkülönülő színű az öböl és a perem, az előző sötétbarna, a perem viszont vörös. Erre festett az alkotó kissé megcsúszó fehér pöttyökből álló ívmintát, melyet két barna párhuzamos csíkba foglalt bele.

Bravúros a körformába foglalt hatszögletű, egyenletes ívsor. A perem alatti egyenletes sárga hullámvonal, és az ívsorok találkozásánál lévő szintén sárga levélcsokor kissé elveszik a szintelen máz alatt, míg az öbölminta virágkompozíciója tündököl a sötét háttér előtt. A hajladozó virágszárak, melyeket a két oldalán felülnézetből, míg a fővirág esetében oldalnézetből, szinte bimbónak látszóan ábrázolnak, margitvirágok, a fehér szirmaik végén zöld pöttyel. A virágkompozíció húsos, többosztatú, szorosan egymás mellett álló levelei, szárai vörösek, zöldek és sárgák, de a virágszálak fehérek. Az egész minta sejtelmességét az okozza, hogy a még nem teljesen megszáradt engóbalapra festik és ezáltal kicsit el- és összemosódnak a mintaszélek. Emiatt megismételhetetlen és javíthatatlan. 20 cm-es bokálya fehér alapú, a nyakánál és az alsó harmadában vízszintes, párhuzamos barna vonalakkal díszített, melyek között egy szélesebb vörös csíkot négyesével felrakott sárga pöttyök díszítenek. A vonalsorokat zöld hullámvonal fogja keretbe, melyben a fül két oldalán, és a füllel ellentett oldalon vörös függőleges kígyóvonal között egy-egy ívben lefelé hajló barna szárú csigavirág van, barna és zöld szirmokkal. Mind a virág lefelé ívelő iránya, mind kialakítása nagyon különleges.

A beadott segédlepton minden darabról részletes leírást kapunk az edénytípus eredetéről, a készítménymódról, annak magyar és külföldi szakirodalomban megjelenő elnevezéseiről, de az emeli

meg az értékét igazán, hogy olyan fázisban láthatjuk a tárgyakat, ahogyan nagyon ritkán: félkészben, megkorongolva, leengóbozva, kifestve, de még az első égetés előtt.

BIHARY KAMILLA keramikusművész Mezőtúr

Budapest Kerámia Kft. különdíja:

A pályázati zsűri indoklása: **A konyhai csempék és mosdótálak újszerű feldolgozásával a hagyományos formavilágnak új funkciókat talál. Az elkészített tárgyak jól variálhatók, az adott térnek, a sík felületeknek esztétikus és praktikus díszei lehetnek.**

Az alkotó továbbfejleszti az eddig képviselt útját: a népművészeti motívumokat megjeleníti a keramikum világában. Két zöld mázas mosdótálat, és egy csempekollekción állít ki, mindegyiket az erdélyi kályhacsempék mintái, és Szöcsné Gazda Enikő: Erdélyi kályhák és kályhacsempék (2010) könyve alapján. A mostani munkájában nem csak a kész edények voltak fontosak számára, hanem maga a technológia, az alkotás útja. *„A pályamunkám nem az egyes motívumok eredetén vagy szimbólumok jelentésén alapszik, hanem maga a technológiai háttér az átvétel alapja, a faragóművészet hatása a kerámia csempéken. A pályamunkáimban a ... faragott fadúcos elkészítésű mintákat dolgozom fel gyakrabban előforduló, a mai lakáskultúrában előszeretettel használt tárgyakon. Úgy gondolom jelenleg Magyarországon népszerű hazai, kézműves termékeket vásárolni.”* A korábban itthon kapható szaniterek sokáig elég egysíkúak voltak, az igazi kézműves termékek csak nehezen kerülhetnek be erre a piacra. Ennek többek között gyártástechnikai okai is vannak. A megfelelő méretű, adott környezetbe illő, változatos, kézzel készített mosdótálat nehéz kereskedelmi mennyiségben legyártani. Így egyfajta alternatívát jelenthetnek az alkotó itt díjazott munkái is. A kerek, és ovális, 30 cm, illetve 30x40 cm átmérőjű mosdótálat élénkzöld mázzal, belül pedig középre komponált, vastagon, mélyen bekarcolt virágsokor-virágtő kompozícióval díszítette. A csempekollekcióna a nagyon változatos erdélyi kályhacsempék nyomódúcainak a szabadon felhasználásával készült, pl. csak egyetlen motívumot használt fel a kandallócsempék közül, azok mintájára. Kollekcióna nagy időintervallumot és stílust ölel fel. A kifejezetten népi, egyvirágtős, vagy középre szerkesztett rozettás kályhacsempeminták mellett készít tapétamintás csempéket is. A fadúcon alapuló mintakincs megfelelő lehet egy fal, pl. tűzhely mögötti fal, vagy egy helyiség, pl. konyha vagy fürdőszoba teljes beburkolására is, de egy-egy csempével fel lehet újítani a korábbi felületeket is. Mivel sokféle mintájú csempét készített az alkotó, így lehetséges a válogatás abban is, hogy egyfélével, vagy akár mindegyikkel egyszerre díszítse a vásárló az otthonát. A mázazás különleges szépsége mindkettőt megengedi.

BIHARYNÉ ZOLTÁN EMESE Mezőtúr

A mezőtúri alkotó megvalósította a pályázat célkitűzését, miszerint kutasson olyan tájegység, technika után, amivel kiléphet a komfortzónájából. *„Az utóbbi pályázatokra a mezőtúri tájegységhez kötődő darabokat adtam be. Mélyen kötődöm Mezőtúrhoz és fontosnak tartom hagyományunk megőrzését. Azért érzem különlegesnek a most leadott anyagot, mert most igencsak elkalandoztam. Jó részt venni egy ilyen megmérettetésen, mert a kutatómunka alkalmával mindig tanulok, felfedezek valami szépséget és ez most a 18-19. században készült Kézdivásárhelyi kerámia volt.”* Ez sikerült is neki, így felfedezte a kézdivásárhelyi sgraffittós kerámiát, mely technika Erdélyben több tájegységben elfordul, a szászoknál és a magyarok lakta vidékeken is. Ez a díszítésmód keletről, délkeletről, Bizánc felől származik, onnan került Erdélybe is. Nagy odafigyelést kíván, mert nagyon el kell találni azt az időt, amikor biztonságosan már és még meg lehet végezni a bekarcolást. A fazekas ezt nem csak megcsinálta, de fázisfotókon be is mutatta nekünk a beadott adatlapján, kezdve a minta 1:1 arányú megtervezésén papíron, a fázisfotókat a karcolással, majd a kész edényt. Az eredetileg fehér engób alapot megváltoztatta az általa kedvelt meleg sárgásbarnás alapszínre, melyen kivételesen jól mutatnak a minták az ezzel a technikával készült két kiállított tárgyán, egy madaras falitányéron és egy virágfüzérékkel díszített bekarcolt modern tálalótálon is. Az alapszínre zöld, sötétbarna, sárga színek kerültek, ahol minden szín lehet virág és levél egyaránt. A visszafogott, harmonikus színek, a kiváló rajztechnikával megrajzolt madár és növényi motívumok és a tál-tányér szélét lezáró barna csík egységessé és dekoratívvá tette az alkotásokat.

BALOGH IBOLYA Mezőtúr

Ezen a pályázati kiállításon áttört tányért állít ki az alkotó, ami neki is kevésbé művelt technika. Bár ez a fajta áttörés elsősorban Hódmezővásárhelyre jellemző, az alkotó Mezőtúrt jelöli meg forrásának. Nagyon szép, egységes, sötétzöld mázas falitányér, amelyet a szabályos, dús áttörés, valamint az öböl és perem találkozásánál finoman megbúvó körbefutó rozmaring bekarcolás jellemez. A teljes tányér áttörése ilyen minőségben és változatos mintával igazi bravúrmunkává teszi az alkotást.

Nagy - Pölös Andrea, 2026. 05. 18.